

**Smaakmaker voor het
digitaal boek**

Bei uns in Deutschland

Digitale versie 2023

Kamiel Mertens, red.

Studium Generale vzw

Wie was Ernest Claes?

De volksschrijver Ernest Claes voorstellen is water naar de zee dragen. Door critici van de “betere pers” wordt hij wel eens met een licht spottende toon een “volksschrijver” genoemd. Maar dat is naar mijn gevoel de man onrecht aandoen. Hij was inderdaad een volksschrijver, maar dan in de dubbele betekenis dat hij over en voor het volk schreef waarmee hij elke dag te doen had. Hij observeerde en bracht onder woorden hoe de doorgewone man van de straat elke dag beleefde.

Als kind was een van de eerste boeken die ik leerde lezen “De Witte” van Ernest Claes. Het was een aandoenlijk en tegelijk spannend boek. “Lodewijk”(“Louis”) was zijn doopnaam, maar iedereen noemde hem “De Witte”, wegens zijn blonde kuif. Hij kreeg naar eigen zeggen meer klappen dan eten en had het steeds gedaan. Hij vloog van de meester in een kelder die tegelijk ook kolenkot was en waar hij tussen een stapel oude boeken “De Leeuw van Vlaanderen” van Hendrik Conscience vond en las. Later ontdekte ik dat het boek ook verfilmd was en nog later ontdekte ik de Heren van Zichem en de “mannekens van plezier”. Het oeuvre van Claes is nogal omvangrijk. Naast de verhalen over zijn dorp schreef Claes ook enkele boeken over de oorlog, hij had er namelijk zelf een aandeel in gehad.

Uit mijn soldatentijd	1917
Bei uns in Deutschland	1919
Namen 1914	1919
Oorlogsnovellen	1919
De moeder en de drie soldaten	1938
Cel 269	1951

K.M. 18.07.2023

1. OVER DE GRENS

MET SLAPERIGE OGEN KIJKEN WE DOOR DE OPEN DEUR VAN de wagen naar een geel bord boven aan een lange staak, waarop we lezen : *Feindliches Land*. Op de hoge wegrand naast het spoor staan mensen naar ons te zien, roerloos, met de handen op de rug of in de broekzakken, alsof wij hoegenaamd niets belangwekkends voor hen zijn, en ze daar maar toevallig staan te gapen naar de voorbijrijdende trein. Hun zwijzaamheid is echter zo somber, hun houding zo terneergedrukt, — tot het mij ineens opvalt dat ze aan deze zijde van de hoge paal nog staan, en dus 'Belgen' zijn. Een paar meter verder staan er anderen, Duitsers, dus 'vijanden'.

De trein schuift voort, zo wanhopig langzaam alsof het een begrafenis geldt. Wij rijden de paal voorbij, en kijken nu naar de achterkant van het gele bord. Daar staat ook : *Feindliches Land*. Maar langs beide zijden is ons land bedoeld, dat weten we. Nu zijn we over de grens, in Duitsland. Hier is de houding van de mensen, die langs het spoor ons staan aan te kijken, niet terneergedrukt, niet somber. Dit nieuwe station is 'Deutsche Organisation', het ligt er vingerdik op. Vele soldaten, vele verpleegsters met Rode-Kruisband, vele gapers, oude mannen, vrouwen, bengels. Ze blikken trots, vijandig, uitdagend. Deze mensen zijn nu de doodsvijanden van die daar tien meter verder wonen. Een paar weken geleden leefden ze naast elkaar zonder er ooit aan te denken dat ze niet dezelfde mensen waren. Toen vrijden en trouwden ze onder elkaar, kenden vaak hetzelfde leed en dezelfde vreugd, en zaten in dezelfde kerk zondags, waar ze de Heer der Heerscharen loofden en dankten met dezelfde woorden. Nu vijanden. 'Sale Boche' en 'Dumme Belgier'. Zo wil het de wijsheid der geleerde staatslieden.

Herbesthal, — lees ik op de voorgevel van het stationgebouw. Een zeer lange Duitse officier komt statig uit een der glazen deuren, stapt even statig over de rails, en blijft statig voor onze wagen staan.

— 'Wat zijn dat voor gevangenen?' vraagt hij aan Guse, een der twee Duitse soldaten die met ons medereizen om in de wagen de orde te handhaven en het ontluchten te beletten.

— 'Allemaal gewonden, Fransen en Belgen, Herr Leutnant.'

Hij werpt een blik naar binnen, kijkt nieuwsgierig naar de Turco's die achter in de wagen liggen. 't Ziet er geen kwade vent uit. Officier van

beroep zeker niet, daarvoor hangt hem die piekfijne mantel te smal om zijn magere knoken, en doet hij te onhandig met zijn sabel. Hij lijkt een beetje gegeneerd onder de blikken van al die vijandelijke soldaten, die hem aankijken met de vraag in de ogen: 'Wat komt die doen?'

— 'Deze spreekt Duits,' zegt Guse, en wijst op Victor Stroobants, die vlak bij de deur zit, zijn benen buiten de wagen laat bengelen en met de rug tegen de schuifdeur leunt. De officier stapt een paar keren op en neer langs de wagen, blikt eens naar het station of hem ook iemand beloert, komt dan weer voor ons staan.

— 'Wat denkt gij van de oorlog?'

— 'Niets,' is het korte antwoord van Victor.

Een beetje onthutst kijkt hij naar Guse of deze Vic ook tot meer eerbied voor een Duits officier zal verzoeken.

— 't Zal niet zo lang duren.'

— 'Neê?'

Weer een paar nadenkende stappen langs de wagen.

— 'Wat wil die sprinkhaan?' vraagt Lamy, een Franse poilu van 't 148e, met een wond in de voet.

— 'Vraag eens aan die boonstaak waar men ons heenvoert.'

Herr Leutnant komt terug.

— 'Waarom hebben toch de Belgen op onze soldaten geschoten?'

— 'Als wij nu eens in Duitsland de boel boven uw kop kwamen in brand steken, zouden uw soldaten dan niet schieten?'

Geen antwoord, een blik op Guse, een paar stappen langs de wagen. Hij beschouwt Vic Stroobants zeker als een zeer gevaarlijk en onbeschaafd mens.

— 'Ik ben professor.'

— 'Ik ook.' Vic toont zich niet in 't minst onder de indruk van die gewichtige mededeling.

— 'Gymnasium-leraar te Keulen.'

— 'Ha ha!'

— 'Ben ook getrouwd... heb twee kinderen.' Herr Leutnant wil bepaald vertrouwelijk worden. — 'Ha ha!'

Guse blikt verwonderd op bij deze gemeenzaamheid van zijn overste. Vic krijgt geen verdere verklaringen over dezès huiselijke aangelegenheden. Jammer.

— 'Zeg, Herr Professor, waar zendt men ons naartoe?'

— 'Naar Keulen... Ge zult het er bijzonder goed hebben... Furchtbar anständige Leute, die Kölner...'

Een grote dikke heer, in blauwe jas met blinkende knopen, een degen aan de zijde, stapt over het perron. De stationchef. Herr Leutnant keert ons de rug toe, neemt zijn statige houding weer aan, stapt statig over de rails en verdwijnt statig in het gebouw.

Daar komen twee vrouwen langs de trein, de ene met een korf broodjes, de andere met een enorme koffiekann. Voor iedere wagen houden ze stil, en de twee Duitse bewakers krijgen een paar broodjes en een grote kop koffie. Ons gunnen ze zelfs geen blik. Achter deze twee komen er nog een paar, en ditmaal voor ons. Voor elk een snede brood en een pint water.

— 'Daar zijn ze al met de koekjes!' zegt een Fransman.

Want drie weken lang hebben de Duitse soldaten ons bij iedere gelegenheid herhaald hoe verbazend goed wij het gingen hebben in Duitsland, we zouden er echt verwend worden, we zouden er dagelijks vlees en koeken krijgen, en wat voor ander lekkers nog allemaal. Was er niet telkens een grote herrie in alle stations waar de treinen met krijgsgevangenen stilhielden, daar de Duitse vrouwen de wagens bestormden om de arme gevangenen chocola aan te bieden, en fruit, en bonbons, en worst, en koek, en nog meer!....

— 'Daar zijn ze al met de koekjes!' De uitroep komt van een dikke Normandiër, die van Luik af over niets anders gesproken heeft dan over het twijfelachtige van al die lekkernijbeloften, en dat men zich maar niet moest inbeelden dat er iets zou van waar zijn. De kameraden meenden dat hij het recht niet had dit zo positief te loochenen, daar het toch ook niet onmogelijk was. Ze zegden dit om zich zelf moed in te spreken. Hier zitten we nu, starend van de harde snede kommiesbrood naar de twee vrouwen die het ons gegeven hebben. De brave inwoners van Verviers hebben ons gelukkig brood genoeg in de handen gestopt om nog een hele tijd voort te kunnen.

De trein fluit, de dikke man in de blauwe jas stapt weer over het perron, de wagens hotteren tegen elkaar aan, en schuiven voort, — begrafenisgang. Adieu, België. We zitten met zeven landgenoten in de wagen, en we steken de koppen buiten om te kijken naar de bomen, ginder achter ons, die nog op onze grond staan, die ons weemoedig schijnen na te staren, tot hun kruinen verloren gaan tussen ander groen, andere bomen, die niet van ons zijn. En ons hart wordt zwaâr. Adieu, 't lieve Vaderland. Tot op dit ogenblik hebben wij nooit gevoeld hoe zeer wij aan u gehecht waren, hoe sterk in ons de liefde is voor het 'Vaderland'. Nu gaan we de vreemde in. In dit land hier zijn wij 'vijanden', hebben wij geen recht, geen vrijheid, waken mensen over ons met geladen geweer. Wij kunnen uit dit land niet weg wanneer wij willen, niet terug naar u, wij zijn daar een soort misdadigers.

Daar ligt ons iets zwaars op het hart. De Fransen voelen dit niet. België is niet hùn vaderland.

Wij zijn zeven Belgen, Piet de Meyer, Firmin Lorand, Frits Van Dongen, Victor Stroobants, Benoît Butaye, Jef Béguin en ik. Daarbij een-en-veertig Fransen en Algerijnen. Deze laatsten zitten achteraan in de wagen en